

ALLA SVT:S ÄRENDEN FRIADE I GRANSKNINGSNÄMNDEN

Vid Granskningsnämndens senaste möte friades alla tre av SVT:s ärenden. Det handlade om ett inslag i *Agenda* om samhällsdebatten kring klimatförändringar, *SVT Forum* som sände en föreläsning om antisemitiska konspirationsteorier och ett temaprogram om sköldkörteln i *Fråga Doktorn*.

FÖRELÄSNING OM KONSPIRATIONSTEORIER VAR INTE PARTISK

FRIAT: SVT Forum, SVT2, 2019-11-18, inslag om antisemitiska konspirationsteorier; fråga om opartiskhet och saklighet Dnr. 19/03895.

Inslaget var en del i en konferens om hur antisemitism yttrar sig i politiska och religiösa miljöer och svenska judars upplevelser av antisemitism. Rubriken för den aktuella programpunkten var "Antisemitiska konspirationsteorier och sociala medier". Föreläsare var en journalist och författare som nyligen skrivit en bok där han undersökte konspirationstänkandets värld. Han tog i föreläsningen avstamp i vad han ansåg vara vår tids stora antisemitiska konspirationsteori, den om ungersk-amerikanske miljardären och filantropen George Soros som en dold makthavare.

Föreläsaren talade sedan om konspirationsteorierna som delas i sociala medier och visade olika exempel på postningar, främst på Facebook. "Vissa av de här personerna är ju offentliga och långt ifrån några privatpersoner i sin gärning. En av dem är [NN] som är grand old man i konspirationsträsket, som har tiotusentals följare i sociala medier, väldigt omhuldad. Han brukar beskrivas som räntekritiker och som kritiserar det ekonomiska systemet. Men det är uppenbara antisemitiska drag i hans inlägg. Han pratar om att George Soros destabiliserar länder genom sina NGO:s och att George Soros finansierar Expo och den svenska politikerskolan... att det är George Soros som styr Wallenberg och som ser till att den svenska kronan kraschade 1992 och så vidare och så vidare. Han använder sig också av begreppet anglosionister som är ett kodord åtminstone för sionister med z, ett kodord för judar. Och där ser ni också ett inlägg som sprids i Stå upp för Sverige som ju länge har varit den stora gruppen på Facebook... Poängen med George Soros-konspirationsteorierna det är att de sprids långt utanför de gängse antisemitiska kretsarna. De har blivit allmängods kan man säga".

Vidare visades olika inlägg från Twitter och Facebook där bland annat en svensk komiker delade en antisemitisk konspirationsteori.

Inslaget har anmälts av en privatperson som invände mot att de personer som omtalades i föreläsningen inte fått utrymme att besvara kritik.

SVT beskrev hur SVT Forum i huvudsak sänder direktsända och förinspelade oredigerade sändningar ur samhällsdebatten i frågor kring demokrati och politik. Bland annat riksdagsdebatter, föreläsningar och möten där det inte finns någon programledare eller annan företrädare för SVT på plats. Redaktionen hade alltså ytterst begränsade möjligheter att inhämta kommentarer från en eventuellt utpekad part. Den aktuella sändningen var en utsändning av ett arrangemang som SVT inte arrangerade och därmed inte hade full kontroll över. Programformen ansåg SVT vara väl etablerad för publiken. Den aktuella föreläsaren var en tillfällig medverkande för vilken det enligt granskningsnämndens praxis kan ställas lägre krav på opartiskhet och saklighet.

SVT kunde inte finna att föreläsaren kallat eller framställt någon namngiven person som "judehatare" vilket anmälaren skrivit. Kommentarererna om innehållet i olika personers postningar var allmänt hållna och med tanke på sammanhanget ansåg redaktionen att kommentarererna inte var av sådan karaktär att det riktades så allvarlig kritik att de namngivna skulle ha getts utrymme att bemöta den.

Granskningsnämnden ansåg inledningsvis att kraven på opartiskhet och saklighet gällde fullt ut för den aktuella sändningen. Det förhållandet att SVT inte var arrangör av det aktuella seminariet medförde inte att dessa krav kunde ställas lägre.

Nämnden konstaterade vidare att föreläsaren varken sa att NN eller komikern var judehatare eller antisemiter. Föreläsaren sa dock att de delat antisemitiska texter i sociala medier och att NN var konspirationsteoretiker. Dessa uttalanden utgick från offentliga inlägg som de aktuella personerna själva publicerat på sociala medier och som redovisades i sin helhet för tittarna som därmed hade möjlighet att bilda sin egen uppfattning om dem. Uttalandena handlade inte om komikern och NN i första hand, utan var en del av en bredare analys av antisemitiska konspirationsteorier som företeelse.

Mot den bakgrunden ansåg nämnden att de inte utgjorde sådan kritik som borde ha fått bemötas av de utpekade personerna. Inslaget stred därför inte mot kravet på opartiskhet.

INSLAG I AGENDA OM SAMHÄLLSDEBATT KRING KLIMATET FRIADES

FRIAT: Agenda, SVT2, 2019-09-15, inslag om klimatförändringar; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr 19-02967.

Inslaget handlade om samhällsdebatten om klimatförändringarna. Inledningsvis intervjuades bland annat en klimatforskare och en meteorolog på SMHI. Sedan visades sekvenser med uttalanden av en klimataktivist, Sverigedemokraternas (SD) partiledare, Miljöpartiets (MP) språkrör och en person som demonstrerade mot höga bensinpriser. En opinionsundersökning från juni 2019 där frågan "*I vilken omfattning tror du att människan är orsak till klimatförändringen?*" togs upp. Av den framgick att 86 procent hade svarat att de trodde att människan till stor del orsakar klimatförändringen, att 10 procent trodde att människans påverkan är liten samt att 2 procent underkände frågan och inte trodde att en klimatförändring pågår. Programledaren sa sedan följande. - *En ganska liten siffra, men på nätet finns det flera forum som ifrågasätter slutsatserna som nästan alla etablerade klimatforskare står bakom. En av dem en svensk Youtubekanal. Därefter visades en sekvens från en Youtube-video där bland annat följande sades. (NN) – Vi har ännu inte haft några klimatförändringar. Vi har väderfenomen. Men några klimatförändringar av betydelse har inte inträffat.*

I Youtube-videon stod bland annat "*Tekn. Dr [NN] kommenterar SVT fake news om klimatet*" att läsa i bild. Youtube-kanalens namn nämndes inte, men i bild visades grafik där namnet framgick.

Klimatforskaren från SMHI berättade sedan att de får fler frågor om någon skriver eller gör en film på internet där klimatfrågan kritiseras. Därefter följde en studiodebatt mellan MP:s språkrör och SD:s klimatpolitiska talesperson. Inledningsvis i debatten sades bland annat följande.

(Programledare) – *Ja, synen på klimatförändringarna är polariserad. En del ifrågasätter vetenskapen. Och vi såg [NN] här i inslaget, en av de kritiker av vetenskapssamhället som får mest uppmärksamhet på sociala medier. Han säger att vi inte haft några klimatförändringar. Hur ser du på ett sådant uttalande?* (SD:s talesperson) – *Ja alltså som politiker så tycker jag att då måste man ju ändå lita på det forskarkonsensus som finns, och det är ju en grads temperaturökning vi har fått se ungefär, så det är ju det som jag som politiker får förhålla mig till tycker jag.* (Programledare) – *Det är det FN:s klimatpanel har slagit fast att vi har sett?* (SD:s talesperson) – *Ja, och för mig som politiker så handlar det snarare om att försöka hitta så effektiva policys som möjligt, som kostar svenska skattebetalare så lite som möjligt och som leder till så mycket effektiv klimatpolitik som möjligt. Det är ju min prioritering.*

(Programledare) – *Men du menar att Lars Bern här då, han har fel helt enkelt?* (SD:s talesperson) – *Ja, jag måste ju utgå ifrån att forskningskonsensus stämmer, så det är ju det jag tror på.* Senare i debatten sades bland annat följande.

(MP:s språkrör) – *Det finns en väldigt tydlig koppling mellan främlingsfientliga och högerpopulistiska krafter och klimatförnekare, och det är en rörelse som går tillsammans och som skapar osäkerhet och oro.* [---] (SD:s talesperson) – *Jag vet inte hur många gånger jag har utmålats som någon sorts klimatförnekare som hatar miljön av diverse miljöpartister och vänsterpartister. Så det är ett högt tonläge, det håller jag med om.*

Anmälarna ansåg i huvudsak att

- det var nedvärderande och partiskt av Sveriges Television AB (SVT) att i inslaget beskriva klimathots skeptiker som "klimatförnekare".
- NN blev felaktigt utmålade som "klimatförnekare" och fick inte någon möjlighet att kommentera ett gammalt uttalande som var taget ur sitt sammanhang.
- den omnämnda Youtube-kanalen framställdes på ett negativt sätt utan att få möjlighet att försvara sig.
- Programledaren ställde frågor med påståenden som innehöll saklighetsfel och hänvisade till undersökningar som inte var representativa.

I sitt yttrande framförde SVT bland annat att den Youtube-kanal som NN:s uttalande kom från är ett av flera forum som ifrågasätter de flesta etablerade klimatforskarens slutsatser. NN presenterades som en av dem som är "*kritisk till vetenskapssamhället*". Ordet "*klimatförnekare*" användes inte för att beskriva NN. Det citat av NN som var med i en kort sekvens i inslaget bedömdes vara ett exempel på sådana åsikter som framfördes i den aktuella Youtube-kanalen. Citatet skiljde sig inte från andra offentliga uttalanden i ämnet som NN har gjort utan bedömdes vara representativt. Redaktionen bedömde inte att det var ett sådant uttalande som måste bemötas. Hans uppfattningar var offentligt framförda och i sammanhanget väl kända.

SVT framhöll även att det framgick av inslaget att utgångspunkten var klimatfrågan utifrån det forskarkonsensus Förenta nationernas klimatpanel Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC, står bakom. Inledningsvis behandlades svenskarnas uppfattning i frågan – inklusive de som anser att frågan inte är av större dignitet. I den uppföljande debatten diskuterade de medverkande politikerna vad de ansåg var de bästa politiska strategierna utifrån sina olika perspektiv. Ordet klimatförnekare som en anmälare vände sig mot sades en gång vardera av de externt medverkande debattörerna för vilka kravet på opartiskhet ställs lägre.

Granskningsnämnden bedömde att det inte riktades någon kritik mot NN eller Youtube-kanalen som krävde ett bemötande. Nämnden anser inte heller att programledarens uttalanden eller de tillfälligt medverkande debattörernas generella uttalanden om "klimatförnekare" medför att inslaget strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

PÅSTÅENDE OM AMALGAM I FRÅGA DOKTORN VAR INTE OSAKLIGT

FRIAT: *Fråga Doktorn*, SVT1, 2019-11-04, program om sköldkörteln och ett uttalande om amalgam; fråga om opartiskhet, saklighet och otillbörligt gynnande. Dnr. 19/03695.

Fråga doktorn sände ett temaprogram där tittarna bjöds in att ställa frågor om sköldkörteln. Skälet till att redaktionen valde att ta upp sköldkörtelproblematiken var att det finns en patientgrupp som upplever att det finns svårigheter att få en fungerande behandling. Redaktionen hade förstärkt

expertkompetensen i studion med överläkaren i endokrinologi, Cecilia Fall från Norrlands universitetssjukhus.

Programmet uppehöll sig vid den problematik som finns kring behandling och diagnosistiering av sköldkörteln utifrån tittarnas egna frågor. Såväl experten som programledaren upprepade vid flera tillfällen att det saknas långtidsstudier kring ämnet och att det sker en utveckling och ett ökat lärande som över tid kan förändra expertråden.

Efter ungefär halva programmet ställde en inringare som fått problem med sköldkörteln i samband med sanering av amalgamfyllningar en fråga: *“Finns det något samband mellan amalgam och sköldkörtelproblem?”*

Expertläkaren konstaterade vid två tillfällen under samtalet att hon inte känner till något samband mellan problem med sköldkörteln och amalgam. Och Programledaren önskade därefter avrunda samtalet för att ge utrymme åt en ny fråga och uttryckte sig då på följande sätt: *“Men amalgam har ju ställt till en del bekymmer, den saken är ju klar. Där var ju väldigt negativt från vetenskapens håll och så visade det sig att alla som hade bekymmer faktiskt hade rätt. Sångaren Gunnar Wiklund är ju ett jättekänt exempel på det här.”*

Det var den här delen som fick en anmälare att rikta kritik mot programmet. Hen menade två saker:

- *Vetenskapen har inte slagit fast att amalgam ger sjukdom*
- *Det är helt ok för programledaren att ha en uppfattning i amalgamfrågan. Det är dock inte ok att med sin maktposition i ett program där vetenskap är grunden marknadsföra sin uppfattning som kungssord. Hon saknar journalistisk integritet i detta.*

SVT hävdade i sitt yttrande att läkarexperten var utomordentligt tydlig med att det inte fanns något samband mellan sköldkörtelproblem och amalgam. Och att programledarens avrundning av den här delen av programmet ska ses som en bekräftelse till de tittare som kände igen diskussionen från 80- och 90-talen om amalgam och som också utgör en patientgrupp som känt sig ifrågasatt.

Granskningsnämnden ansåg att SVT visade stöd för programledarens påstående om amalgam och finner att programmet inte strider mot kravet på saklighet i den delen. Nämnden konstaterar att överläkaren i endokrinologi var en tillfällig medverkande som var inbjuden i egenskap av expert. Hennes uttalanden, bland annat avseende effekten av två namngivna läkemedel vid behandlingen av sköldkörtelproblem, inte innebar att programmet stred mot kraven på opartiskhet och saklighet. Vidare ansåg nämnden att inte heller programmets utformning, eller vad anmälarna anfört i övrigt, medfört att det stred mot dessa krav.

Det gynnande som uppkom genom omnämmandet av ett namngivet läkemedel vid behandling av sköldkörtelproblem var motiverat av ett tillräckligt informationsintresse. Programmet stred därför inte mot bestämmelsen om otillbörligt gynnande av kommersiella intressen.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!